

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Доротея Веселинова Ангелова,
Институт за изследване на обществата и знанието,
Българска Академия на Науките

относно представените материали на гл. ас. д-р Марина Иванова Бакалова за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.3. „Философия“, обявен в ДВ на 18.06.2013 г. за нуждите на секция „Знание и реалност: модели, методологии и еврестики“ към ИИОЗ, БАН

Гл. ас. д-р Марина Иванова Бакалова е единствен кандидат в този конкурс. Тя участва в него с една монография на български език и 5 статии, от които 4 на английски език. Всички те са различни от темата на дисертационния ѝ труд.

Марина Бакалова е завършила философия в Софийския университет през 1999г. и от 2000г. след проведен конкурс е докторант по епистемология в Института за философски изследвания към БАН. Защищава дисертационен труд на тема „Проблемът за рационалността в когнитивната наука“ през 2005г. за придобиване на научна и образователна степен „доктор по философия“ като междуременно е докторант и към Централноевропейския университет в Будапеща, където работи върху темата „*Knowledge as Success from Ability*“. Там придобива докторска степен (PhD) през 2011г. Има две специализации: в Университета в Марибор (Словения) и в университета Фордам в Ню Йорк. От 2006г. до момента работи като асистент и главен асистент в Института за философски изследвания и впоследствие в Института за изследване на обществата и знанието към БАН.

Преподавателски опит придобива в Софийския университет, където изнася курс от упражнения на тема „Философия и когнитивна наука“ (2007-2010 уч.г.) и курс от лекции и упражнения на тема „Основи на когнитивната наука“ (2011-2013 уч.г.). Научен ръководител е на двама студенти-магистри, единият от които вече успешно защитил своята дипломна работа.

Тя е председател на Българското общество по аналитична философия (2012-настоящем) и член на редакционната колегия на международното философско списание „*Balkan Journal of Philosophy*“ (от 2008г. - досега).

Освен изброените трудове, с които участва в конкурса, Марина Бакалова има в своята научна биография още редица други научни публикации. Общо тя е написала 1 монография, 9 статии (някои от които в престижни международни издания), 3 рецензии, 1 преводна статия и преведени рубрики във *Философски речник Cambridge*, изд. къща Труд (2009). Има три цитирания в чужбина. Тя е участник в 3 международни научни проекта и 3 вътрешноинститутски проекта.

Активността на д-р Бакалова по отношение участието ѝ в научни форуми е внушителна - общо 43 изнесени доклада: 30 доклада на международни форуми, от

които 24 в чужбина в престижни университети, и отделно 13 доклада на национални и институционални форуми. Успешните изяви на такива научни мероприятия, както и годините, прекарани в Централноевропейския университет и реализирането на специализации в Европа и САЩ, я правят познат философ сред общността на епистемолозите у нас и в чужбина. Тя е учен, който чрез своите международни контакти се стреми да създаде връзки на сътрудничество между българските философи и водещи имена от чуждестранни научни организации.

Познавам Марина Бакалова от 2000г., когато стана докторант по епистемология в Института за философски изследвания. В колегиален план тя е изключително лоялна и коректна, а като специалист е максимално прецизна и винаги може да се разчита на нейното компетентно мнение. Отговорна и добронамерена тя несъмнено е сериозен партньор в различни научни проекти и инициативи.

Ще се спра на основния текст, с който кандидата участва в конкурса, а именно на монографията „Знаем ли нещо за външния свят” София, 2012.

В монографията „Знаем ли нещо за външния свят” основният фокус на изследването е съсредоточен върху въпроса как е възможен сетивният достъп до външните обекти и как е възможно познанието въз основа на възприятието (с.9), чиито отговор е в тясна зависимост от отговора на въпроса каква е природата на сетивното преживяване (с.13).

Авторката защитава гледището на дизюнтивизма (съвременна версия на директния реализъм) и развива една негова специална версия, според която способностите за разпознаване играят централна роля за възприятието (пак там).

За разгръщане на своята постановка по въпроса и за изграждане логическата структура на своето изследване, авторката извършва един подробен преглед и изчерпателен анализ на различните възгледи и аргументи, свързани с проблема за възприятието.

В тази връзка още в увода д-р Бакалова посочва основните опорни точки на Хюмовия и Декартовия скептицизъм и разликата между тях, както и спецификата на скептицизма във философия на възприятието и на епистемологическия скептицизъм.

В първа глава са представени стандартните позиции относно характеристиките и съдържанието на сетивното преживяване.

Във втора глава се анализира проблемът за възприятието и респективно тясно свързаните с него аргументи от илюзия и халюцинация, както и различни възгледи, касаещи допусканията в структурата на тези аргументи.

В трета глава се разглеждат традиционните възгледи за възприятието. Тук основен акцент е поставен върху каузалната теория на Голдман и проблема за булото на възприятието (а именно, че възприятието е опосредствано от нашите наблюдения за нещата и по този начин материалните обекти стават невидими за възприемачия). В тази връзка са представени и идеите на Пол Грайс по отношение репрезентационализма на Лок, а също така е разгледан и законът за перцептивното

каузално отношение на Д. Луис. Анализирани са недостатъците на каузалната теория. Авторката подробно представя проблемите и пред другите теории за възприятието: теорията за сетивните данни (с нейните две разклонения - индиректния реализъм и феноменализма), адвербиализма и интенционализма. Един от основните такива (характерен за повечето от тях с някои изключения) е постулирането на общ елемент между истинното възприятие и халюцинацията, който е конститутивен за менталната природа на сетивното преживяване (с.82).

Четвърта глава е посветена на дизюнктивизма, според който обектите на истинното възприятие (когато субектът на възприятието не халюцинира или не е в състояние на илюзия) са независими от съзнанието обекти и качественият характер на истинното сетивно преживяване зависи от наличието на тези обекти (вж. с.85). В добрия случай самият обект конституира характера на преживяването. За разлика от него, лошото състояние е в отношение само със сетивното явление и то не е фактично (пак там). Менталното преживяване в добрия случай е различно от това в лошия случай, въпреки субективната неразличимост на тези състояния (вж. с.94). Тук авторката излага редица доводи, с които да подкрепи тезата си, че мотивацията на дизюнктивизма е по-релевантна от тази на традиционните теории за възприятието, но в същото време представя и своите аргументи срещу онези идеи на дизюнктивизма, които водят до определени проблеми. В тази глава д-р Бакалова предлага и собственото си разбиране за природата на сетивното преживяване. Според нея, доброто и лошото преживяване имат различно сетивно съдържание (в първия случай – удовлетворено от външен обект, а във втория – от сетивно явление), но двете имат общ качествен характер за възприемащия, който обяснява тяхната неразличимост (с.98). С други думи, за разлика от дизюнктивизма, тя приема общ за двете състояния конститутивен ментален елемент – техния качествен характер.

В пета (последна) глава д-р Бакалова представя различен вид дизюнктивизъм - основан върху способностите за възприятие. Развива и аргументира своя версия на тази теория (с.18). За обосноваване на своята позиция тя разглежда два вида способности: способност за разпознаване на обект и способност за разпознаване на сетивното явление на обект. След обстойно проследяване и дискутиране на различни мисловни експерименти и техните интерпретации от редица автори, д-р Бакалова заключава (вж. с.122), че поне един от специфичните ментални фактори на състоянията на упражняване на тези две способности е различен и това е тяхното съдържание (в единия случай - то се състои от външните обекти, а в другия – от сетивните явления). В същото време неразличимостта на преживяванията, предизвикани от упражняването на тези способности, се дължи на техния общ качествен характер, което според авторката, обяснява как е възможно да имаме субективно неразличими от истинното възприятие илюзии и халюцинации (пак там).

Тезата на д-р Бакалова намирам за аргументирано подплатена предвид изходните предпоставки и следването на аналитичната линия във философията на възприятието. Лично аз не смятам за необходимо поставянето изобщо на някои въпроси и респективно търсенето на техните адекватни отговори, което често е трудно постижимо (и повечето от тях са твърде изкуствени). Но тъй като са налице дискусии

по този кръг от проблеми, считам, че авторката коректно ги е представила. На места оставам с впечатлението, че се измества ракурсът на основния въпрос на изследването, но това не се дължи на нелогическа последователност от страна на авторката, а както става ясно, поради наличието на такива дебати по въпроса (напр. моето мнение е, че примерите с фалшивите ферми или с близначките могат да допринесат повече за разрешаване на проблема за идентичността и по-точно за анализиране на критерия за идентичност; те, разбира се, имат и епистемологически аспекти, но не мисля, че допринасят много за разрешаване на основния въпрос, а именно как имаме достъп до външни обекти). По отношение съдържанието на монографията бих искала да подчертая, че д-р Бакалова развива своя теория по визираните по-горе въпроси, защитава аргументирано и последователно тезата си, че истинното сетивно преживяване обхваща външния обект благодарение на упражняването на перцептивна способност (с.123) и дава една перспективна насока за същността на способностите за разпознаване и респективно за осмисляне възможността за сетивен достъп до външните обекти.

Относно стилового оформление и структурното изграждане на текста мога да изтъкна, че така поднесен този труден за усвояване материал не само е абсолютно достъпен (дори за непрофесионалисти), защото не съдържа излишни терминологични усложнения, но дори има вид на едно приятно четиво, което на места е в състояние да увлече читателя до такава степен, че той да стане „съпричастен” на субектите на мисловните експерименти, с които авторката ни запознава. Все пак аз бих насърчила по-експлицитното дефиниране на някои терминологични словосъчетания като напр. ‘лошо състояние’ и ‘добро състояние’ (първото – когато е налице халюцинация, а второто – когато липсва такава), а не въвеждането им само чрез примери. Но тъй като това е въпрос на стил, аз не го приемам за недостатък. Бих добавила също, че понеже текстът е много информативен и четивен може да служи и като учебник за различните теории, подходи и проблеми в областта на философия на възприятието.

Статиите, които е представила д-р Бакалова, също засягат важни теми от полето на епистемологията и аналитичната философия и се открояват с качественост и информативност.

Съгласна съм с приносните моменти, отбелязани от авторката.

Нямам общи публикации с кандидата.

Въз основа на отбелязаните научни постижения категорично предлагам гл. ас. д-р Марина Бакалова да бъде избрана като „доцент по философия”, призовавайки научното жури единодушно да предложи на НС на ИИОЗ да я избере на тази академична длъжност.

София
18.11.2013г.

подпис:
/доц. д-р Доротея Ангелова/